

VEIKKO PIETILÄ

Mennyttä maun mukaan

Näkökohtia angloamerikkalaisen tiedotustutkimuksen historiankirjoituksesta

Tätä nykyä on olemassa jo useampia erilaisia hahmotelmia angloamerikkalaisen tiedotustutkimuksen kehityksestä. Artikkelissa katsotaan, että pääosa niistä voidaan koota kolmeksi ryhmäksi: MCR-perinteen versioksi, uusvasemmistolaiseksi versioksi ja kulturalistiseksi versioksi. Eri versioiden tapaa hahmottaa alan angloamerikkalaista menneisyyttä kuvataan artikkelissa sen ajatuksen pohjalta, etteivät versiot vain luotaa mennyttä vaan ovat samalla kannanottoja alalla niiden kirjoittamishetkellä vallinneisiin tilanteisiin. Ts. ajatuksena on, että alan historiankirjoitus on ollut ja on mutkikkaalla tavalla sidoksissa alan sisäisiin kehityskuluihin ja paradigmatkamppailuihin.

■ Kuten Hardt (1992, 4) hiljan ilmestyneessä kirjassaan toteaa, angloamerikkalaisen tiedotustutkimuksen historiankirjoitus on tähän asti ollut hyvin katkelmallista ja satunnaista.¹ Sellaisena se ei pystykään tarjoamaan kattavampaa kokonaiskuvaa tiedotustutkimuksen kehityksestä. Sitävastoin se tarjoaa kiintoisan kuvan siitä, miten alan kehitystä on milloinkin hahmotettu. Kun tuohon historiankirjoitukseen perehtyy tarkemmin, huomaa pian, että se erisuuntaisina hahmotuksineen on kietoutunut mutkikkaalla tavalla alan sisäisiin kehityskuluihin ja paradigmatkamppailuihin.

Valaisen tässä angloamerikkalaisen tiedotustutkimuksen historiankirjoitusta siitä näkökulmasta, että — ainakin tiedotustutkimuksen kaltaisen — tieteenalan historiointi on paitsi menneen luotaamista samalla aina myös kannanotto alalla kirjoittamishetkellä vallitsevaan tilanteeseen. Tästä syystä löytyykin Jowettin (1991, 240) sanoin

koko joukko alan 'historioita' aina sen mukaan, minkä milloisenkin ideologisen kannan valossa mennyttä tarkastellaan. Kun epämääräiset koulukunnat ja erityiset tutkimussuuntaukset kamppailevat pääsystään mukaan peruskertomukseen, yksimielisyyttä ei ole syntynyt edes siitä, mistä 'tapahtumista' tuo historia rakentuu.

Tämä on ymmärrettävää, sillä historiasta ei pysty kirjoittamaan historiaa ilman jotain näkökulmaa, joka auttaa mm. punnitsemaan, mikä kehityksessä on ollut tärkeää ja mikä ei (ks. White 1978 ja 1987). Tiedotustutkimuksen historiankirjoituksessa jäsentävän näkökulman näyttää tarjonneen ennen muuta se, mihin tiedotustutkimuksen perinteeseen sitoutuneena kirjoittaja on alan menneisyyttä luodannut.

Ensimmäiset katsaukset angloamerikkalaisen tiedotustutkimuksen kehitykseen kirjoitettiin 50-luvulla tuolloin hallitsevassa asemassa olleen *mass communication re-*

search -perinteen piirissä. Puhun tästä historiankirjoituksesta *MCR-perinteen versio*. Kun ala MCR-perinteen kriisiytymisen ja siihen kohdistetun kritiikin vuoksi ajautui 70-luvulla kuohuntatilaan, tilanteen muutos näkyi myös historiankirjoituksessa: MCR-perinteen luoman hahmotelman rinnalle nousi sen kritiikin piirissä luotu hahmotelma, josta puhun *uusvasemmistolaisena versio*. Kulttuurisen tiedotustutkimuksen murtautumisen vahvoihin aseisiin 80-luvulla muutti kuvion jälleen uudelleenlaiseksi. Alan historioinnissa tämä näkyy siinä, että edellisiä versioita nousi haastamaan *kulturalistinen versio*. Nämä kolme versiota kattavat suurimman osan angloamerikkalaisen tiedotustutkimuksen tähänastisesta historioinnista.

MCR-perinteen versio

MCR-perinteen version angloamerikkalaisen tai nimenomaan yhdysvaltalaisen tiedotustutkimuksen kehityksestä loivat Katz ja Lazarsfeld (1955). Hahmotelmasta tuli pitkäksi aikaa nk. 'totuttu näkemys', mikä näkyy siinä, että se toistui vain pikkumuunnellun lukuisissa myöhemmissä esityksissä.² Varsinkin DeFleurin (1966) sittemmin useana painoksena ilmestynyt oppikirja levitti ja ylläpiti tätä näkemystä tehokkaasti.³ Hän on myös muokannut ja laajentanut sitä eniten.

MCR-perinteen tutkimustyö kohdistui keskeisimmin joukkoviestinnän vaikutuksiin. Ei siten ihme, että Katz ja Lazarsfeld (1955, 18) kehittivät perinteen näkemyksen tiedotustutkimuksen kehityksestä lähtien ajatuksesta, että "kaikki tiedotustutkimus pyrkii tutkimaan vaikutusta" — näin "alan varhaisimmasta teoretisoinnista nykyiseen empiiriseen tutkimukseen asti". Tältä pohjalta he jakoivat kehityksen kahtia MCR-perinnettä edeltäneeseen ajatteluun ja MCR-perinteen aikakauteen.

Ensimmäistä vaihetta koskevan kuvansa Katz ja Lazarsfeld ankkuroivat Shilsin (1951) näkemykseen, että 1800-luvulta tämän vuosisadan alkupuolelle sosiologiaa hallitsi nk. massayhteiskuntateoria. Heidän mukaansa se toimi myös joukkoviestinnän varhaisen teoretisoinnin pohjana. He erottivat siinä optimistisen ja pessimistisen suunnan. Edellinen ajatteli joukkoviestinnän pystyvän luomaan "uudelleen 'kaupunkikokouksille' tunnusomaisen valistuneen yleisen mielipiteen"; jälkimmäinen taas katsoi sen toimivan "demokraattisen yhteiskunnan täydelliseen tuhoon tähtäävän pahantahtoisen pyynnön välineenä" (Katz & Lazarsfeld 1955, 15-6). Pessimistit pelkäsivät joukkoviestinnän pystyvän "lyömään kuin kumileimasimella ajatuksia suojaattomien lukijoiden ja kuuntelijoiden mieliin" (mt., 16).

Katzin ja Lazarsfeldin mukaan suunnilla oli silti sama näkemys joukkoviestintäprosessista. Se rakentui kahdelle asettamukselle. Niistä toinen oli käsitys modernista yhteiskunnasta atomisoituneiden, henkilökohtaisista suhteista ja siteistä pitkälti irrallisten ihmisten massana; toinen taas käsitys joukkoviestinnän välittömästä vaikutusvoimasta eli näkemys "kaikkivaltaista sanomaa lähettävistä välineistä yhtäällä ja sanomaa odottavista massoista toisaalla — ilman että niiden välissä olisi yhtään mitään" (mt., 20; ks. myös 21, 24-5 ja 31). Kuvansa ensimmäisen vaiheen teoretisoinnista Katz ja Lazarsfeld (mt., 16) kiteyttävät sanoen, että sen edustajat pitivät joukkoviestinnän vastaanottajia ensinnäkin

atomistisena massana, joka on valmis vastaanottamaan Sanoman; toiseksi he ku-

vittelivat jokaisen Sanoman suoraksi ja voimakkaaksi, välittömän reaktion laukaisevaksi toimintaärsykeeksi. Lyhyesti: viestimiä tarkasteltiin uudenlaisena — yksinkertaisen hermojärjestelmän kaltaisena — yhdentävänä voimana, joka tavoittaa jokaisen silmän ja korvan löyhän sosiaalisen järjestyksen ja henkilökohtaisten suhteiden niukkuuden luonnehtimassa yhteiskunnassa.

Toista, MCR-perinteen vaihetta Katz ja Lazarsfeld tarkastelivat empiirisenä tutkimuksena, joka kumosi varhaisen teoretisoinnin piikkiin pistetyt — usein ”lääkeruiskumaliksi” tai ”taikaluotiteoriaksi” nimetyt — näkemykset yhä perusteellisemmin. Heistä tutkimus osoitti ensiksikin, ettei sanoman ja vastaanottajan suhde ole välitön vaan että sitä välittävät sellaiset tekijät kuten välineiden käyttö, itse välineet, sanomat sekä yleisön ennakoasenteet. Katzista ja Lazarsfeldista ”tiedotustutkimuksen historia voidaan ymmärtää ehkä parhaiten uusien tutkimuskohteiden — kuten yleisön, sisällön ja sen sellaisen — perä perää tapahtuvana vaarinottona” (mt., 20). Heistä

aina kun osoitetaan uusi väliintuleva tekijä, joukkosuostutteluprosessin mutkikas toiminta tulee hiukan paremmin valaistuksi. Paljastuu, kuinka monia tekijöitä on viritetävä, jotta joukkoviestintäsanoma olisi tehokas. Siten tutkijoiden lähtökohtana ollut kuvitelmaa joukkoviestintäprosessista — että välineet vaikuttavat suoraan — on ollut pakko tarkentaa yhä pitemmälle aina kun on keksitty uusi väliintuleva muuttuja. (Mt., 24-5)

Toinen varhaisen teoretisoinnin piikkiin pistetyistä asettamuksista — käsitys vastaanottajista atomisoituneena massana — alkoi puolestaan murentua, kun MCR-perinne huomasi ottaa varteen sosiologisen pienryhmätutkimuksen annin (mt., 36-42). Tälle pohjalle rakentuva tutkimus osoitti, että ihmisillä on monenmoisia suhteita kera keskenään ja että ne vaikuttavat hyvinkin ratkaisevasti siihen, kuinka sanomia vastaanotetaan (mt., 25-30). Siten henkilökohtaiset suhteet liitettiin tärkeänä lenkinä sanoman ja vastaanottajien väliin tulevien muuttujien ketjuun. MCR-perinteen asiaa koskenut ajattelu huipentui nk. ’kaksivaihehypoteesiksi’, jonka lähtökohdat luotiin 1940 presidentinvaalikampanjatutkimuksessa (Lazarsfeld et al., 1944) ja jota pyrittiin todentamaan keskeisimmin juuri käsillä olleessa Katzin ja Lazarsfeldin työssä.

DeFleurin — yksin ja yhdessä Ball-Rokeachin kanssa — esittämät täydennykset koskevat kehityksen toista vaihetta; ensimmäisen vaiheen joukkoviestintäajattelun osalta hän sitävastoin on jatkuvasti allekirjoittanut sen Katzin ja Lazarsfeldin näkemyksen, että siinä uskottiin massayhteiskuntateorian pohjalta ”joukkoviestinnän valtaavaan voimaan” (DeFleur 1966, 114).⁴ Suhteessa Katziin ja Lazarsfeldiin hänen tärkeimmät täydennyksensä ovat seuraavat.

Ensiksi DeFleur (mt., 141-58) otti MCR-perinteen empiirisohjaisen ajattelun ohella varteen myös joukkoviestintää sosiaalisena järjestelmänä lähestyvän funktionalistisävyisen ajattelun. Toiseksi hän täydensi Katzin ja Lazarsfeldin esittämiä väliintulevia muuttujia sosiokulttuurisiksi kutsumillaan tekijöillä (mt., 133-8). Hän juonsi ne ajatuksesta, ”että viestinten vaikutukset riippuvat yleensä ryhmän jäsenen sosiaalisesta vuorovaikutuksesta kumppaniensa kanssa” (mt., 133). Hän tosin pani jo tässä vaiheessa painoa asian kulttuuriselle puolelle. Tämä kiteytyi selvemmäksi, kun hän kirjansa toisessa painoksessa (DeFleur 1970, 129) otti em. tekijät esiin nimikkeen ”kulttuurinormien teoria” alla. Sen mukaan (mt., 129-30)

viestimet luovat — esittämällä ja painottamalla valikoiden tiettyjä teemoja — vastaanottajissaan vaikutelmaa, että painotettuja aiheita koskevat yleiset kulttuurinormit ovat rakentuneet tai määrittyneet tietynlaisiksi. (...) Sosiaalipsykologisin termein viestinten sanotaan tarjoavan 'tilanteenmäärittelyn', jonka toimijat ottavat todesta. Määritelmä tarjoaa toiminnalle suuntaviivoja, jotka näyttävät yhteiskunnan hyväksymiltä ja tukemilta. Näin viestinten käyttö muovailee epäsuorasti käyttäytymistä.

Kulttuurinormien teoriallaan⁵ DeFleur ottaa omalla tavallaan varteen tiedotustutkimuksen kulttuurisen perinteen vaikka ei tuokaan esiin sen asianmukaisia historiallisia yhteyksiä. Joka tapauksessa jo hänen varhaisin esityksensä poikkeaa tältä osin edukseen MCR-perinteelle tyypillisestä historioinnista.

Yksi silmiinpistävä piirre MCR-perinteen historioinnille on se lähestulkoon olematon primaarilähde pohja, jolle kuva ensimmäisen vaiheen joukkoviestintäteoretisoinnista siinä perustuu. Katz ja Lazarsfeld (1955, 15-6) dokumentoivat teoretisoinnissa erottamaansa optimistista suuntaa viittaamalla Cooleyn (1909) ja Parkiin (1923), mutta pessimististä suuntaa vain viittaamalla Berelsoniin (1950, 451) — katsaukseen, josta ei tältä osin löydy yhtään primaarilähdeviittausta! Heidän näkemyksensä suunnille yhteisistä perusasettamuksista jää tykkänään vaille dokumentaatiota.

Bramson (1961) ja DeFleur (1966, 97-111) poimivat puolestaan klassisilta sosiologeilta kokoelman massayhteiskunnanäkemykseen vivahtavia ajatuksia (vaikka jääkin kysymään, riittävätkö ne dokumentoimaan kantaa, että tuolloinen sosiologia olisi edustanut massayhteiskuntateoriaa). Toisaalta sen dokumentointi, että MCR-perinnettä edeltänyt joukkoviestintäteoria olisi massayhteiskunnanäkemyksen sokaisemana vannonut joukkoviestinnän kaikkivaltaisen vaikutusvoiman nimiin, jää molemmilla hyvin vähiin. Bramson (mt., 100-1) nimeää tuon kannan edustajiksi sen pitemmittä puheitta Parkin, Blumerin ja Wirthin — kaikki nk. Chicagon koulukuntaan luettuja sosiologeja. Ja DeFleurin (mt., 114-5) tuon näkemyksen dokumentaatiossa hyödyntämä ainoa tieteelliseksi luettavissa oleva primaarilähde on Lasswellin (1927) propagandatutkimusklassikko. On muuten surkuhupaisaa, että tunnetussa 'tiedotustutkimuksen hautajaispuheessaan' Berelson (1959) luki alan (lue: MCR-perinteen) yhdeksi kantaisäksi juuri samaisen Lasswellin — ilmeisesti osaamatta noteerata tämän syntejä mainitussa teoksessa.

Primaarilähde pohjan ohuus juoruaa siitä, että alan kehitystä MCR-perinteen hengessä luodanneet löysivät Shilsin ja tämän hengenheimolaisten hahmotuksista sopivat ainekset sellaisen menneisyyskuvan luomiseksi, jota vasten perinteen omat saavutukset voitiin kirkastaa tieteelliseksi totuudeksi. Tältä pohjalta perinne painoikin kutreilleen pimeään taikauskon karkoittaneen tieteen laakeriseppeleen — ei aivan merkityksetöntä tiedepolitiikkaa ja tutkimusrahoituksen hankintaa ajatellen. Jälkikäteen näyttää siltä, että ajatukset, jotka perinne kirjasi varhaisen joukkoviestintäteorian kontolle, edustivat enimmältään jokapäiväiseen joukkoviestintääjatteluun sisältyneitä toiveita ja pelkoja.⁶ Oli miten oli, MCR-perinteen versio tiedotustutkimuksen kehityksestä edustaa tietoisesti tai tiedostamatta perinteen oikeuttamiseksi kirjoitettua legitimaatiohistoriaa (ks. Pietilä 1982, 34-6 ja 1989).

Uusvasemmistolainen versio

60-luvun lopulta lähtien MCR-perinne joutui yhä kärkevemmän arvostelun kohteeksi. Kriittikkuuroida johti tuolloin nousussa ollut uusvasemmistolainen ajattelu. Arvostelussa tähdennettiin mm., että MCR-perinteen tieteen viimeisenä sanana kaupittelema kuva joukkoviestinnän vähäisestä, jopa olemattomasta vaikutusvoimasta perustui hyvin ahtaisiin ja kyseenalaisiin lähtökohtiin. Niinkään katsottiin, että perinteen näpertely yksilöiden mielipide- tai käyttäytymismuutosten mittailussa jätti joukkoviestinnän yhteydet laajempaan yhteiskuntarakenteelliseen valta- ja eriarvoisuusproblematiikkaan unhon helmaan (ks. McQuail 1977, Gitlin 1978 ja Hall 1982). Arvostelijat puhuivatkin sellaisen tutkimuksen puolesta, jossa päähuomio kohdistettaisiin joukkoviestinnän riippuvuuteen yhteiskunnan taloudellisista, poliittisista ja ideologisista voimista.

Kriitikot jakoivat alan kehityksen kolmeen vaiheeseen MCR-perinteen esittämän kahden asemesta. Ensimmäistä, varhaisen joukkoviestintäteorian vaihetta luonnehti heidän nähdäkseen usko viestintien kaikkivoipaisuuteen; toista, MCR-perinteen vaihetta taas kuvitelma niiden likimain olemattomasta vaikutusvoimasta, kun taas kolmatta, kriitikoiden edustamaa vaihetta luonnehtisivat — kunkin kirjoittajan omista painotuksista riippuen — erilaiset edellisistä vaiheista poikkeavat lähtökohdat ja näkemykset, esim. joukkoviestinnän tarkastelu suhteessa yhteiskunnan rakennetekijöihin, viestintien tajunnantäyttömerkityksen ja -vaikutuksen korostaminen yms. Tiedotustutkimuksen kehityksen kolmivaiheisuudesta tuli uusvasemmistolaisten ja muidenkin MCR-perinteen kriitikoiden keskuudessa piankin 'totuttu näkemys', joka toistui — tosin etenkin kolmannen vaiheen osalta hieman vaihdellen — em. McQuailin ja Hallin esitysten ohella monissa muissakin.⁷

Vaikka MCR-perinteen kriitikot arvostelivat rajusti sen eri puolia, yhteen puoleen he eivät tulleet iskeneeksi hampaitaan — ja tämä on perinteen luoma kuva varhaisesta joukkoviestintäteoriasta. Esimerkiksi Curran et al. (1982, 11-2) nielivät sen karvoineen kaikkineen kirjoittaessaan, että varhainen ajattelu piti viestimäiä mutkattomasti

kaikkivoipina propagandavälineinä, jotka aivopesivät herkkäuskoisen ja puolustuskyvyttömän yleisön. Viestimet ampuivat "sanaluoteja", jotka upposivat syvään niiden jähmettyneisiin ja passiivisiin uhreihin.

Käsillä oleva kolmivaiheversio eroaa kuitenkin MCR-perinteen versiosta sikäli, että se ottaa huomioon jälkimmäisen tykkänään sivuuttaman Frankfurtin koulukunnan. Curran et al:n (mt., 22-3) — ja muidenkin (esim. Curran & Seaton 1981, 253-61; Hall 1982, 58 ja Bennett 1982, 41-7) — mukaan frankfurtilaisten 40-luvun maanpakolaisvuosinaan Yhdysvalloissa kehitelemä kulttuuriteollisuusteoria edusti massayhteiskuntateorian marxilaista muotoa. Tällaisena se jatkoi tiedotustutkimuksen varhaisvaiheelle tyypillisenä pidettyä teoretisointia samalla kun MCR-perinne oli hyvää vauhtia luomassa sen sijalle "uutta akateemista puhdasoppisuutta" (Curran et al. 1982, 12). 40-luvun tiedotustutkimuksen keskeinen vastakkaisuus jäsenyikin näin frankfurtilaisten "massayhteiskuntanäkemyksen" ja "joukkoviestintien vaikutuksiin keskittyneen" MCR-perinteen välille (mt., 23).

Toisen vaiheen MCR-perinnettä tarkastellessaan siihen kriittisesti suhtautuvat pyrkivät riisumaan siltä sädekehän, jonka se oli päänsä ylle asettanut. Täältä(kään) osin

he eivät kirjoittaneet historiaa uusiksi — he nostivat perinteen työstä ja ajattelusta esiin samoja seikkoja kuin perinteen edustajat itsekin — mutta he arvioivat tätä historiaa kokonaan toisin: siinä missä perinteen edustajat katsoivat tyrmänneensä taikauskon, siinä kriitikot katsoivat heidän vain korvanneen yhden taikauskon toisella. Kuva, jonka kritiikki MCR-perinteen valtakaudesta loi, jäi kuitenkin yksipuoliseksi ensinnäkin sikäli, että siinä MCR-perinteen rajallisten vaikutusten malli hahmotettiin miltei myytinomainen yksiviivaiseksi (Katz 1987; ks. myös Wright 1986, 29-31). Toiseksi se sivuutti — frankfutilaisia lukuunottamatta — ne monet muut tiedotusopilliset ajattelutavat, jotka MCR-perinteen varjostamanakin antoivat aikakaudelle oman leimansa (ks. Lang 1979). Tosin MCR-perinteen piirissä versonut historiointi oli tältä osin vieläkin yksisilmäisempää.

Curran et al.:in (mt., 13-4) mukaan MCR-perinteen kritiikki tuli kahdelta suunnalta — yhtäältä sitä lähellä olleen ”pluralistisen koulukunnan” ja toisaalta siitä selvää etäisyyttä ottaneen ”kriittisen koulukunnan” (lue: uusvasemmistolaisuuden) piiristä. Kolmannen vaiheen (britti)edustajina Curran et al. tarkastelevatkin näitä kahta — puheen tasolla vastakkaista mutta käytännössä toisiltaan paljonkin vaikutteita ottanutta (mt., 15) — koulukuntaa. Pääpaino tosin on jälkimmäisessä koulukunnassa, jonka piirissä he (mt., 23-8) erottavat kolme suuntausta: lähinnä Screen-teorian edustaman strukturalismin, joukkoviestinnän poliittisen taloustieteen sekä lähinnä Birminghamin kriittisen kulttuuritutkimuksen edustaman ’kulturalismin’. Tämä on yksi hahmotus kolmannelta vaiheesta. Toista edustakoon Hall (1982 ja 1989), joka puhuu kolmannelta vaiheesta yhteenkokoavasti vain kriittisen paradigman esiinnousuna.

MCR-perinteen varhaisesta joukkoviestintäteoriasta luoman kuvan vastaanoton kriitikkittömyyttä em. esityksissä osoittaa sekin, ettei niissä tuota kuvaa dokumentoida yhdelläkään primaarilähteellä, ei edes niillä muutamalla, joihin MCR-perinne sentään tukeutui. Asp (1986, 33) äimisteleeikin oikeutetusti, miksi ”tutkimuskatsaukset eivät oikeastaan koskaan sisällä täsmällisiä viittauksia” ensimmäisen vaiheen ”naiiveja ajatuksia edustaneisiin tiedotustutkijoihin”. Miksi tosiaankaan eivät? Frankfurtin koulukunnan ajattelua em. esityksissä dokumentoidaan jo hiukan tukevammin⁸ ja MCR-perinteen ajattelua tyydyttävästi standardilähteiksi muodostuneisiin teoksiin vedoten. Silti läpikäydystä kolmivaiheversiosta jää se maku, ettei sitä ole luotu alan menneisyyteen kohdistuvan polttavan kiinnostuksen ajamana vaan että se kehitettiin yhdeksi aseeksi siihen kamppailuun, jota alan hegemoniasta käytiin 70-luvun ja 80-luvun alun kuohuntavuosina (vrt. Journal of Communication 1983).

Kulturalistinen versio

Jos uusvasemmistolainen versio otti MCR-perinteen luoman kuvan varhaisesta joukkoviestintäteoriasta täydestä kuin väärän rahan, kulturalistinen versio tiedotustutkimuksen kehityksestä problematisoi sen suoralta kädeltä. Kulttuurisen tiedotustutkimuksen nousuun kytkeytynyt historiointi onkin kiinnittänyt erityistä huomiota juuri MCR-perinnettä edeltäneeseen joukkoviestintäajatteluun. Tähän on omat syynsä.

Kysymykseen, mihin on mentävä, ”jotta viestinnän tarkasteluun saataisiin tuoretta evästä”, yhdysvaltalaisen kulturalismin keskeinen edustaja Carey (1975, 10) vas-

taa paradoksaalisesti: on palattava menneeseen, siihen, mitä sellaiset tutkijat kuin — väljästi takautuvassa aikajärjestyksessä — Goffman, Geertz, Duncan, Burke, Park, Dewey ja vielä pitemmälle mennessä klassiset sosiologit ovat asiasta sanoneet. Tämän paluun pohjalta Carey (mt.) määritteli viestinnän symboliprosessiksi, ”joka tuottaa, pitää yllä, korjaa ja muuntaa todellisuutta”. Kuten tämä osoittaa, ainakin yhdysvaltalaisessa muodossaan kulttuurinen tiedotustutkimus pitää lähtökohtanaan alan historian sitä vaihetta, josta MCR-perinne loi oman myyttisen kuvitelmansa. Siten alan historia ei ole kulttuuriselle tiedotustutkimukselle vain tiedepoliittista taktiikkaa vaan sen identiteettiä luova lähde. Peters (1986, 1) ilmaisee tämän sanoen, että ellei joukkoviestintäteoria ota varteen edeltäjiensä ajattelua, se ”ei koskaan kykene ottamaan paikkaansa äänivaltaisena kansalaisena yhteiskuntateorian tasavallassa”.

Kulttuurin nimiin vannoneiden ohella myös eräät muut tiedotustutkijat alkoivat 80-luvun alkupuolella epäillä varhaisesta joukkoviestintäajattelusta muodostuneen ’totutun näkemyksen’ vedenpitävyyttä. Mm. Wartella ja Reeves (1985) päätyivät lasten ja viestintien suhdetta koskenutta tutkimusta pöyhittyään siihen, ettei ”lääkeruiskumalli” ollut mitenkään leimallista MCR-perinnettä edeltäneelle tutkimukselle eikä taas epäsuorien vaikutusten korostaminen sen leimallisempaa MCR-perinteen valtakauden tutkimukselle. Samansuuntaisia näkökohtia muunaiheisen ajattelun ja tutkimuksen osalta esittivät mm. Rowland (1983, 19-86) sekä Chaffee ja Hochheimer (1985). Jälkimmäiset (mt., 289-90; ks. myös Pietilä 1982, 34-6) katsoivat, että

”lääkeruiskun” ja ”taikaludon” mielikuvat edustavat lääketieteestä poimittujen kielikuvien väärintulkintaa, ja näyttää siltä, että ne luotiin (...) ”olkiukkoina” naiiviksi käsitykseksi, jota vasten rajoitettujen vaikutusten malli voitiin konstruoida.

Kulturalismia edustava Czitrom (1982, 136) puolestaan sanoo, että ”lääkeruiskumallin” pohjaksi kuviteltu massayhteiskuntateoria ”oli kutakuinkin keinotekoinen ja näennäinen luomus, älyllinen olkinukke, jonka sen vastustajat kyhäisivät”. Toisaalta mm. Bineham (1988) korostaa, että riippuu katsojan näkökulmasta, mitä hän historiassa näkee. Sitä näkemystä kannattavat, että ”lääkeruiskumalli” hallitsi varhaista joukkoviestintäajattelua, voivat vedota kantansa tueksi yksin primaarilähteisiin — ennen muuta mainittuun Lasswellin propagandatutkimusklassikkoon (mt., 235) — ja taas tätä näkemystä vastustavat voivat tukea kantaansa toisilla primaarilähteillä. Siten ei voidakaan sanoa, että kulturalistit rusikoidessaan MCR-perinteen luomaa kuvaa varhaisesta joukkoviestintäajattelusta kirjoittaisivat ’objektivistia’ historiaa: he kirjoittavat siitä oman näkökulmansa määrittämää versiota.

Millainen sitten on kulturalistien tai ylipäätään aiempiin historiaversioihin kriittisesti suhtautuvien luoma versio tiedotustutkimuksen kehityksestä? On todettava, että yhtenäisenä sitä voidaan pitää vain melko yleisellä ja mutkat suoristavalla tasolla: yksityiskohtiin mennessä eri kirjoittajien näkemykset tuosta kehityksestä vaihtelevat jonkin verran. Pysyttelen seuraavassa yleisellä, yhtäläisyyksiä korostavalla ja erot sivuuttavalla tarkastelutasolla.

Käsillä olevassa versiossa tiedotustutkimuksen kehitys jaetaan kahteen tai kolmeen vaiheeseen. Periodisointiperustana on keskeisimminkin MCR-perinteen valtakausi. Ts. kehityksen ensimmäiseksi vaiheeksi erottuu MCR-perinnettä edeltänyt ajattelu ja tutkimus. Vaihe ulottuu vuosisadan vaihteesta 30-luvun loppupuolelle. Toiseksi vai-

heeksi erottuu MCR-perinteen muotoutumisen ja kukoistuksen kausi 30-luvun lopulta 60-luvun lopulle. Ne harvat, jotka ulottavat tarkastelunsa tätä pitemmälle, kiinnittävät kolmannen vaiheen tai ainakin jonkinlaisen muutosvaiheen alkusoittona huomiota MCR-perinteen kritiikin ja kriittis-kulttuuristen äänenpainojen esiinnouvuun 70-luvulla ja 80-luvun alussa (ks. Rowland 1988, Sproule 1989 ja Hardt 1992, 173-216).⁹

Kulturalistisen version luoman kuvan mukaan ensimmäistä vaihetta voi luonnehtia hajanaisten avausten ajaksi (ks. Delia 1987, 20-4). Delia (mt., 25-54) jakaa vaiheen ajattelun ja tutkimuksen seuraaviin temaattisiin kokonaisuuksiin: (1) viestintätutkimus ja poliittiset kysymykset, (2) viestintä ja sosiaalinen elämä, (3) viestinnän sosiaalipsykologiset erittelyt, (4) viestintä ja kasvatus sekä (5) kaupallisesti suuntautuva viestintätutkimus.

Näistä nyt käsillä oleva historiankirjoitus on kiinnittänyt eniten huomiota kahteen ensinmainittuun. Niiden piiriin lukeutuvat ajattelun yhteisenä nimittäjänä toimi progressivismi, Yhdysvalloissa 1800-luvun lopulta 1930-luvulle vaikuttanut yhteiskunnallinen liike.¹⁰ Silti tuo ajattelu oli siinä määrin erisuuntaista, että esim. edellistä teemaa edustaneen Lippmannin on katsottu auranneen ajattelullaan tietä MCR-perinteelle kun taas jälkimmäistä teemaa edustanutta Deweytä on pidetty alkupisteenä kehitykselle, joka tuotti Chicagon koulukunnan, symbolisen interaktionismin ja dramaturgisen erittelyn kautta 70- ja 80-lukujen yhdysvaltalaisen kulturalismin Careyn ja muidenkin edustamassa muodossa (ks. Carey 1982 ja Peters 1989a).

Jos haluaa problematisoida MCR-perinteen näkemyksen varhaisesta joukkoviestintäajattelusta, parhaat aseet tähän tarjoaa teemaan ”viestintä ja sosiaalinen elämä” lukeutuva ajattelu, jonka keskeisinä edustajina pidetään mm. Deweytä ja Parkia.¹¹ Kumpikin noteerasivat yhteiskunnan muutoksen pienistä, henkilökohtaisille suhteille rakentuneista paikallisyhteisöistä laajaksi, yhä enemmän välillisten suhteiden varaan rakentuvaksi moderniksi yhteiskunnaksi, *Great Societyksi*. Silti kumpikaan ei tarkastellut sitä atomisoituneiden ja henkilökohtaisista siteistä irtautuneiden ihmisten muodostamaa massayhteiskuntana (ks. Dewey 1927 ja Park 1925 ja 1942). Esim. Park, jonka ajattelusta mm. Bramson (1961, 101) oli löytävinään massayhteiskuntateorian aineksia, ei tarkastellut modernin yhteiskunnan tyypillisintä ilmentymää, suurkaupunkia, atomisoituneiden ihmisten massana vaan ”pienien maailmojen mosaiikista” rakentuvana (Park 1925, 40; ks. myös Delia 1987, 66-7).

Vielä vähemmän voidaan väittää, että Dewey ja Park olisivat ymmärtäneet joukkoviestinnän sanomat ihmisiin suoraan vaikuttaviksi ”taikaluodeiksi”. Itse asiassa he eivät hahmottaneet viestintää ensinkään tällaisesta viestinnän siirtojäsennykseen perustuvasta vaikutusnäkökulmasta vaan lähestyivät sitä yhteisyysjäsennyksen pohjalta.¹² Deweylle viestintä ei ollut tuolta tulevia, reaktion laukaisevia toimintaärsykeitä vaan yhteisöllistä kanssakäymistä, *vuorovaikutusta*. Park taas korosti mm., etteivät viestimet tuota yleistä mielipidettä. Esim. uutiset antavat aina mahdollisuuksia erisuuntaisille, keskustelua virittäville tulkinnoille, ja yleinen mielipide jostakin niissä käsitellystä asiasta voi syntyä vain — jos on syntyäkseen — keskustelussa, kanssakäymisessä (ks. Park 1940, 1941a ja b).

Toisen, MCR-perinteen hallitseman vaiheen osalta kulturalistinen versio tarjoaa yleensä rikkaamman kuvan kuin MCR-perinteen versio tai uusvasemmistolainen ver-

sio. Mm. Czitrom (1982, 122-46) ottaa huomioon paitsi perinteen itsensä ja Frankfurtin koulukunnan myös psykoanalyysiin ja kulttuuriantropologiaan perustuneen elokuvatutkimuksen sekä Lyndin ja Millsin empiirisen tutkimuksen yksipuolisuuksiin kriittisesti suhtautuneen ajattelun. On huomionarvoista, että hän noteeraa alan historiankirjoituksessa usein unohdetut Innisin ja McLuhanin (mt., 147-82). Vielä monipuolisemman kuvan tämän vaiheen tiedotusopillisesta ajattelusta tarjoaa Hardt (1992, 77-172). MCR-perinnettä tarkastellessaan nyt käsillä oleva historiointi jättää uusvasemmistolais-tyyppisen kritiikin vähemmälle ja keskittyy sen asemesta mm. perinteen pyrkimyksiin luoda sen hengen mukaisesta tiedotustutkimuksesta institutionalisoitu tieteenala (ks. Rowland 1983, 52-96, Delia 1987, 56-73 ja Hardt 1992, 84-113).

Kolmatta vaihetta käsittelee seikkaperäisemmin oikeastaan vain Hardt (1992, 173-216). Sen muotoutumisen osalta hän panee erityistä painoa brittiläisen marxilais-sävyisen kulttuuritutkimuksen maihinnousulle Yhdysvaltoihin tilanteessa, jossa tiedotustutkimus oli 70-luvun erisuuntaisten avausten johdosta jo joutunut kuohuntatilaan ja jossa marginaaliin pitkään sysättyinä ollut Frankfurtin koulukunta oli alkanut saada myös tiedotustutkijoilta ansaitsemaansa huomiota. Hardtista (mt., 172) juuri brittiläinen kriittinen kulttuuritutkimus ”popularisoi ja elinvoimaisti ajatuksen kulttuurista viestintä- ja yhteiskuntatutkimuksen välttämättömänä kontekstina”. Nähdäkseni Hardtin teesi on, että tässä kolmannessa vaiheessa yhdysvaltalainen tiedotustutkimus on alkanut kehittyä siksi kriittis-historialliseksi kulttuuritutkimukseksi, jollaista sen hänen ohjelmansa mukaan tulisi ollakin (ks. mt., 1-30).

Vaikka nyt käsillä ollut versio tiedotustutkimuksen kehityksestä on edeltäjiensä tavoin muotoutunut omanlaistensa — ohjelmallistenkin — sitoumusten ja näkökulmien pohjalta, se on otteeltaan silti edeltäjiään selvästi historiatieteellisempää. Mm. version kuva joukkoviestintäajattelun varhaisvaiheesta rakentuu tukevasti primaarilähteistön pohjalle ja sama pätee sen luomiin kuviin kehityksen muistakin vaiheista. Toki on pidettävä mielessä, että primaarilähteistöäkin voidaan aina valikoida ja tulkita kehitettävää kuvaa tukevalla tavalla. Riippuu siis katsojan näkökulmasta, mitä hän historiassa näkee. Tämä pätee myös — ja ehkäpä nimenomaan — oppihistoriaan.

Lopuksi

Olen tarkastellut angloamerikkalaisen tiedotustutkimuksen kehityksestä luotuja versioita siitä näkökulmasta, että ne ovat menneen luotauksen ohella samalla kannanottoja alalla niiden luomishetkellä vallinneisiin tilanteisiin. Tältä kannalta niitä voidaan luonnehtia seuraavasti. MCR-perinteen version motiivina oli selvästikin legitimoida perinne tieteenksi kehittyneenä tutkimuksena ja oppialana. Uusvasemmistolainen versio taas syntyi ennen muuta taisteluseksi alan hegemoniasta 70-luvulla ja 80-luvun alussa käytyyn kamppailuun. Kulturalistinen versio puolestaan edustaa omien juurien etsintää, jollaisena se on legitimaatiohistorian asemesta kulttuuritutkimukselle perustaa luovaa historiointia.

Näiden ’tieteensisäisten’ intressien ohella versioiden takaa löytyy myös ’tieteenulkoisia’. Mm. MCR-perinteen alan alkuvaiheesta luoma ”lääkeruisku-” tai ”taikaluoti-malli” toimi kontrastina sen omalle rajoitettujen vaikutusten mallille, joka kaupitteli perin-

teen tutkimusta paljon rahoittaneen viestintäteollisuuden kannalta edullista kuvaa 'harmittomista' viestimisestä. Tämä oli tärkeää tilanteessa, jossa uhkana oli valtion lainsäädännöllinen puuttuminen viestintien toimintaan (ks. Gitlin 1978 ja Rowland 1983, 52-86). Uusvasemmiston tavoitteena taas oli irrottaa tiedotustutkimus niistä kaupallis-hallinnollisista siteistä, joihin MCR-perinne oli sen iestänyt, ja luoda siitä eriarvoisuutta ja alistusta vastaan tähtäävää toimintaa. Sitä vastoin kulturalistisen version takaa on ainakin vielä tällä haavaa vaikea erottaa vastaavia 'ulkotieteellisiä' intressejä.

Tällaisten intressien voi tulkita asettaneen näkökulmat, joista versiot ovat alan kehitystä lähestyneet. MCR-perinteen legitimaatio- ja kontrastointi-intressin pohjalta käy ymmärrettäväksi, miksi se loi kehityksen varhaisvaiheesta sen kuvan minkä loi. Uusvasemmiston kamppailuintressistä taas selittyy, miksi se otti tuon kuvan annettuna. Eihän näet kehityksen alkuvaihe ollut kamppailun kannalta tärkeää — tärkeää oli nimenomaan MCR-perinteen kritiikki yhtenä keinona sen sysäämiseksi valtaistumelta. Ja lopuksi kulturalistien juurtenetsintäintressin pohjalta voi ymmärtää, miksi sen versiossa varhainen joukkoviestintäajattelu nousee keskeiseksi ja miksi erityinen huomio kohdistuu Deweyn ja Parkin kaltaisiin kulturalistien edesmenneisiin hengenheimolaisiin.

Kaiken tämän keskellä kuva angloamerikkalaisen tiedotustutkimuksen kehityksestä on tullut selvästi "tarkemmaksi ja kattavammaksi" (Jowett 1991, 240). Eriytyisen tärkeää tässä on ollut kulturalistien panos. Heidän työnsä jälkeen ei enää voida väittää, että alan varhaisvaihetta olisi leimannut sokea usko viestintien kaikkivoipaisuuteen "lääkeruisku-" tai "taikaluotimallien" mielessä. Tosin vanhat tavat ovat sitkeässä: yhä edelleen on tutkijoita, jotka aloittavat katsauksensa alan menneisyyteen herättämällä massayhteiskuntateorian haamun henkiin ja väittämällä, että varhaiset teorit sisälsivät "yksinkertaisia, mekaanisia ja deterministisiä näkemyksiä niin yhteiskunnallisista instituutioista kuin yksilöistäkin" (Davis & Puckett 1991,6).

Toisaalta eräät muut, jotka aiemmin allekirjoittivat 'totutun näkemyksen' alan varhaisvaiheesta, ovat alkaneet sittemmin epäröidä. Mm. Dennis, joka DeFleurin kanssa yhdessä kirjoittamassaan oppikirjassa sitoutui siihen ja pitää siitä siinä kiinni edelleenkin (DeFleur & Dennis 1981, 274-7 ja 1991, 523-5), myöntää toisessa yhteydessä, että asia on kaikkea muuta kuin selvä — "historiaa ei suinkaan ole vielä kelattu loppuun" (Dennis 1988, 18). Etenkin alan "varhaisten älyllisten vaikutteiden jäljittäminen" on ollut niukkaa eikä voimia ole juurikaan uhrattu esim. Lippmannin kaltaisten varhais-teoreetikkojen "punnintaan ja arviointiin" (mt., 8). Samaten McQuail, joka aikoinaan allekirjoitti 'totutun näkemyksen' suoralta kädeltä, on sittemmin omaksunut varovaisemman kannan:

Jos on ollut yhtäkään hallitsevaa ja kattavaa teoriaa, mikä on kiistanalaista, se todennäköisesti on ollut 'massayhteiskuntateorian' versio, joka korostaa joukkoviestintien voimaa arvostettuna, etäisenä ja yhteiskuntaisena standardoitujen sanomien lähteenä — sanomien, joilla on voimakas yleisöihin kohdistuva veto- ja vaikutusvoima. (McQuail 1989b, 488; korostus VP.)

Vastaavanlaisella epäroivällä kannalla ovat myös mm. McLeod et al. (1991, 239), jotka kirjoittavat, että "voimaperäisten vaikutusten yksinkertaiset mallit ja asettamukset ovat saattaneet luonnehtia (..) taikka olla luonnehtimatta (..) alan varhaista teoretisointia ja

tutkimusta.

Vaikka kuvaamani versiot edustavat erilaisia näkökulmia menneisyyteemme, niiden erilaisuutta ei silti pidä liioitella: ne eivät ole toisistaan hermeettisesti eristettyjä. Keskeisimmät kiistat ja erimielisyydet koskevat alan varhaisia avauksia. Tuolloin ei vielä ollut syntynyt mitään oppialarakennetta, joka voisi tarjota pohjaa avausten yksituumaisemmalle tarkastelulle. Toisaalta versioiden alan myöhempää — varsinkin toisen maailmansodan jälkeistä — kehitystä koskevista kuvauksista löytyy jo enemmän yhtymäkohtia. Ehkäpä aiemmat versiot ovat tältä osin vaikuttaneet myöhempiin. Ainakin versiot ovat tietyissä kohdin päätyneet samankaltaisiin näkemyksiin. Merkitseekö tämä nyt sitä, että yhtenä kauniina päivänä kaikki erimielisyydet kyetään sovittamaan ja että menneisyydestämme kyetään kirjoittamaan sitä todenmukaisen uskollisesti heijasteleva historia?

Epäilen tätä. Aikojen muuttuessa meidän näkemyksemmekin muuttuvat, ja siten menneisyys nähdään jatkuvasti vaihtelevassa valaistuksessa. Emme tällöin voi tehdä oikeastaan muuta kuin asettaa vanhat piintyneet käsityksemme jatkuvasti koeteille ja hylätä ne, mikäli tähän on syytä. Sitäpaitsi historiassa on varmasti vielä viljalti kuulemattomia ääniä. Alan historioihin viitaten Rakow (1991, 48) toteaa, että ”vaikka tulkinat vaihtelevat, keskusteluun osallistuvat nostavat esiin samoja isähahmoja samoja historioita kelaten ja samoja kiistoja kerraten”. Näin tehdessään he ovat sulkeneet korvansa koko joukolta naisääniä, joita Rakow (1986a ja b) itse on ottanut tehtäväkseen tuoda kuuluville. Feministisesti luodattuna alan menneisyys saattaisikin saada edellä kuvaamieni versioiden esittämästä aika lailla poikkeavan hahmon.

Hardt (1992, xi) ottaa omalta osaltaan kantaa tähän historiointikysymykseen, kun hän luonnehtii sinänsä varsin kattavaa kirjaansa sanoen, ettei se ”vaitä olevansa seikkaperäinen tiedotusopin ja -tutkimuksen oppihistoria vaan pikemminkin kutsu pohdiskelemaan tuollaisen historian tarvetta”. Itse vastaan hänen haasteeseensa, että historiankirjoitus on toki tarpeen mutta se on ymmärrettävä hankkeeksi, joka ei koskaan valmistu. Tästä huolimatta jokainen askel historiankirjoituksen päättymättömällä tiellä — otettiinpa se sitten mistä näkökulmasta tahansa — on omiaan syventämään ja rikastuttamaan menneisyyttä koskevaa ymmärrystämme, toki sillä edellytyksellä, että eteneminen tapahtuu koko ajan pätevän lähdeaineiston ja perusteltujen tulkintojen vankalla kamaralla.

Viitteet

1. Mannereuroopassa tilanne on ollut sikäli hieman toinen, että mm. Groth kirjoitti jo 1948 varsin seikkaperäisen oppihistorian saksalaisesta sanomalehtitieteestä (Groth 1948; ks. myös Bohrmann & Sülzer 1973). Katsauksia tiedotusopin kehitykseen Euroopassa ovat laatineet mm. Nordenstreng (1977), Blumler (1980), Mattelart & Mattelart (1986), McQuail (1989a) sekä useat kirjoittajat *Journal of Communication* -lehden (1983) ja *European Journal of Communication* -lehden (1990) teemanumeroissa. Nämä katsaukset eivät kuitenkaan ole aina varsinaisia historioita.
2. Ks. Riley & Riley (1959), Klapper (1960, 1-9), Katz (1960), Bauer & Bauer (1960), Bramson (1961, 96-118), DeFleur (1966, 97-140), Brown (1970), Halloran (1970, 17-22), Schramm (1971), Naschold (1973) ja Giner (1976, 231-41).

3. Tähän mennessä kirja on ilmestynyt viitenä painoksena (DeFleur 1966 ja 1970; DeFleur & Ball-Rokeach 1975, 1982 ja 1989). DeFleurin perusnäkemykset käyvät ilmi myös teoksesta Lowery & DeFleur (1983, 1-30, 359-87 ja 1988, 1-29 ja 425-61).
4. Tämä väite toistuu sanasta sanaan myöhemmissä painoksissa (DeFleur 1970, 114, DeFleur & Ball-Rokeach 1975, 157; 1982, 160 ja 1989, 163).
5. Myöhemmissä painoksissa se seikkailee vaihtelevin nimityksin eri yhteyksissä ja saa varsinkin kirjan 5. painoksessa runsaasti huomiota osakseen (DeFleur & Ball-Rokeach 1975, 246-54; 1982, 221-9 ja 1989, 228-69).
6. Lang ja Lang (1993, 93) sanovat, etteivät he "ole löytäneet yhdestäkään yhteiskuntatieteelliseen kirjallisuuteen lukeutuvasta esityksestä — edes Gabriel Tarden kaltaisen joukkopsykologin kirjoituksista — häivettäkään väitteestä, että viestimet ovat kaikkivoipaisia, pikemminkin päinvastoin".
7. Ks. Hemánus (1973, 9-11), Pietilä (1977), Golding & Murdock (1978), Curran & Seaton (1981, 253-83), Curran et al. (1982), Blumler & Gurevitch (1982, 242-60), Asp (1986, 30-53) ja Philo (1990, 2-9).
8. Toki version tältä pohjalta esittämästä Frankfurtin koulukunnan tulkinnasta voi olla toistakin mieltä. Vaikka frankfurtilaisilta löytyy piirteitä massayhteiskuntateoreettiseksi kutsutusta ajattelusta, tätä tähdellisempää heille oli tarkastella, kuinka kapitalistisen talouden logiikka muokkaa joukkoviestintää ja kulttuuriteollisuutta. Uusvasemistolaiselle versiolle tyypillinen massayhteiskuntateoreettisten piirteiden ylikorostus johtunee siitä, että versio tuli — MCR-perinteen vanavedessä — tarkastelleeksi frankfurtilaisia samasta vaikutusteoreettisesta näkökulmasta, josta MCR mytologisoii alan koko varhaisen teoretisoinnin.
9. Tiedotustutkimuksen nykytilaa koskevissa katsauksissa nykyvaihetta on tapana pitää toisesta vaiheesta enemmän tai vähemmän eroavana (ks. Ang 1989, Curran 1990, Lewis 1991, 23-71 ja Morley 1992, 45-58). Nämä eivät kuitenkaan ole sanan varsinaisessa mielessä historioita.
10. Progressivismista varhaisen joukkoviestintääjattelun perustana ks. Sproule (1987; 1989 ja 1991), Peters (1986, 93-131; 1989a ja b), Carey (1991) ja Jowett (1991).
11. Ks. Czitrom (1982, 91-121), Delia (1987, 30-7), Robinson (1988, 101-4), Hardt (1992, 31-65) ja Rogers (1993).
12. Siirto- ja yhteisyysjäsennyksestä ks. Carey (1975) ja Williams (1976, 72-3) sekä Malmberg (1981, 127-70), Pietilä (1981) ja Ridell (1993).

KIRJALLISUUS

- Ang, I. (1989) Wanted: Audiences. Teoksessa Seiter, E. et al. (eds.), *Remote Control*, 96-115. London/New York: Routledge.
- Asp, K. (1986) *Måktiga massmedier*. Stockholm: Akademilitteratur.
- Bauer, R.A. & Bauer, A.H. (1960) America, 'Mass Society' and Mass Media. *Journal of Social Issues* 16(3), 3-66.
- Bennett, T. (1982) Theories of the Media, Theories of Society. Teoksessa Gurevitch, M. et al. (eds.), *Culture, Society and the Media*, 30-55. London/New York: Methuen.
- Berelson, B. (1950) *Communications and Public Opinion*. Teoksessa Berelson, B. & Janowitz, M. (eds.), *Public Opinion and Communication* (enlarged ed.), 448-62. Glencoe: The Free Press.
- Berelson, B. (1959) The State of Communication Research. Teoksessa Dexter, L.A. & White, D.M. (ed.), *People, Society, and Mass Communications*, 501-9. New York: The Free Press 1964.
- Bineham, J.L. (1988) A Historical Account of the Hypodermic Model in Mass Communication. *Communication Monographs* 55(3), 230-49.
- Blumler, J.G. (1980) Mass Communication Research in Europe: Some Origins and Prospects. *Media, Culture & Society* 2(4), 367-76.

- Blumler, J.G. & Gurevitch, M. (1982) *The Political Effects of Mass Communication*. Teoksessa Gurevitch, M. et al. (eds.) *Culture, Society and Mass Media*, 236-67. London/New York: Methuen.
- Bohrmann, H. & Sülzer, R. (1973) *Massenkommunikationsforschung in der BRD*. Teoksessa Aufermann, J. et al. (Hrsg.), *Gesellschaftliche Kommunikation und Information*, Band 1, 83-120. Frankfurt am Main: Fischer Athenäum.
- Bramson, L. (1961) *The Political Context of Sociology*. Princeton: Princeton University Press.
- Brown, R.L. (1970) *Approaches to the Historical Development of Mass Media Studies*. Teoksessa Tunstall, J. (ed.), *Media Sociology: A Reader*, 41-57. Urbana: University of Illinois Press.
- Carey, J.W. (1975) *A Cultural Approach to Communication*. *Communication* 2(1), 1-22. Suomennettuna tässä numerossa.
- Carey, J.W. (1982) *Reconceiving "Mass" and "Media"*. Teoksessa Carey, J.W. *Communication as Culture*, 69-88. Boston: Unwin Hyman 1989.
- Carey, J.W. (1991) *Communication and the Progressives*. Teoksessa Avery, R.K. & Eason, D. (eds.), *Critical Perspectives on Media and Society*, 28-48. New York/London: The Guilford Press.
- Chaffee, S.H. & Hochheimer, J.L. (1985) *The Beginnings of Political Communication Research in the United States*. Teoksessa Rogers, E.M. & Balle, F. (eds.), *The Media Revolution in America and in Western Europe*, 267-96. Norwood: Ablex.
- Cooley, C.H. (1909) *Social Organization*. Teoksessa *The Two Major Works of Charles H. Cooley*. Glencoe: The Free Press 1956.
- Curran, J. (1990) *The New Revisionism in Mass Communication Research: A Reappraisal*. *European Journal of Communication* 5(2-3), 135-64.
- Curran, J. & Seaton, J. (1981) *Power Without Responsibility* (2nd ed.). London/New York: Methuen 1985.
- Curran, J., Gurevitch, M. & Woollacott, J. (1982) *The Study of the Media: Theoretical Approaches*. Teoksessa Gurevitch, M. et al. (eds.), *Culture, Society and the Media*, 11-29. London/New York: Methuen.
- Czitrom, D. (1982) *Media and the American Mind*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Davis, D.K. & Puckett, T.F.N. (1991) *Mass Entertainment and Community: Towards a Culture-Centered Paradigm for Mass Communication Research*. Teoksessa *Communication Yearbook* 15, 3-34. Newbury Park: Sage.
- DeFleur, M.L. (1966) *Theories of Mass Communication*. New York: David McKay Company. 2nd ed. (1970) New York: David McKay Company. 3rd ed. DeFleur, M.L. & Ball-Rokeach, S. (1975), *Theories of Mass Communication*. New York/London: Longman. 4th ed. (1982) New York/London: Longman. 5th ed. (1989) New York/London: Longman.
- DeFleur, M.L. & Dennis, E.E. (1981) *Understanding Mass Communication*. Boston: Houghton Mifflin Company. 4th ed. (1991) Boston: Houghton Mifflin Company.
- Delia, J.G. (1987) *Communication Research: A History*. Teoksessa Berger, C.R. & Chaffee, S.H. (eds.), *Handbook of Communication Science*, 20-98. Newbury Park: Sage.
- Dennis, E.E. (1988) *Whence We Came: Discovering the History of Mass Communication Research*. Teoksessa Sharp, N.W. (ed.), *Communication Research: The Challenge of Information Age*, 3-20. Syracuse: Syracuse University Press.
- Dewey, J. (1927) *The Public and Its Problems*. Denver: Alan Swallow.
- European Journal of Communication* (1990, 5(2-3)). Special Issue: *Communication Research in Europe, The State of the Art*.
- Giner, S. (1976) *Mass Society*. New York: Academic Press.
- Gitlin, T. (1978) *Media Sociology: The Dominant Paradigm*. Teoksessa *Mass Communication Review Yearbook*, vol. 2, 73-121. Beverly Hills/London: Sage 1981.
- Golding, P. & Murdock, G. (1978) *Theories of Communication and Theories of Society*. Teoksessa *Mass Communication Review Yearbook*, vol. 1, 59-76. Beverly Hills: Sage 1980.
- Groth, O. (1948) *Die Gesichte der deutschen Zeitungswissenschaft*. München: Weinmayer.
- Hall, S. (1982) *The Rediscovery of 'Ideology': Return of the Repressed in Media Studies*. Teoksessa Gurevitch, M. et al. (eds.), *Culture Society and the Media*, 56-90. London/New York: Methuen.
- Hall, S. (1989) *Ideology and Communication Theory*. Teoksessa Dervin, B. et al. (eds.), *Rethinking Communication*, vol. 1: *Paradigm Issues*, 40-52. Newbury Park: Sage.
- Halloran, J.D. (1970) *Introduction: Studying the Effects of Television*. Teoksessa Halloran, J.D. (ed.), *The Effects of Television*, 9-23. London: Panther Books.
- Hardt, H. (1992) *Critical Communication Studies: Communication, History and Theory in America*. London/New York: Routledge.

- Hernánus, P. (1973) Joukkotiedotus piilovaikuttajana. Helsinki: Otava.
- Journal of Communication (1983, 33(3)). Special Issue: Ferment in the Field.
- Jowett, G. (1991) Propaganda Critique: The Forgotten History of American Communication Studies. Teoksessa Communication Yearbook 14, 239-48. Newbury Park: Sage.
- Katz, E. (1960) Communication Research and the Image of Society. Teoksessa Dexter, L.A. & White, D.M. (eds.), *People, Society, and Mass Communications*, 110-21. New York: The Free Press 1964.
- Katz, E. (1987) Communications Research Since Lazarsfeld. *Public Opinion Quarterly* 51(4), S25-S45.
- Katz, E. & Lazarsfeld, P.F. (1955) *Personal Influence*. New York: The Free Press.
- Klapper, J.T. (1960) *The Effects of Mass Communication*. New York: The Free Press.
- Lang, K. (1979) The Critical Functions of Empirical Communication Research. Teoksessa *Mass Communication Review Yearbook*, vol. 1, 45-58. Beverly Hills: Sage 1980.
- Lang, K. & Lang, G.E. (1993) Perspectives on Communication. *Journal of Communication*, 43(3), 92-99.
- Lasswell, H.D. (1927) *Propaganda Techniques in the World War*. New York: Alfred A. Knopf.
- Lazarsfeld, P.F., Berelson, B. & Gaudet, H. (1944) *The People's Choice*. New York: Columbia University Press 1948.
- Lewis, J. (1991) *The Ideological Octopus*. New York/London: Routledge.
- Lowery, S. & DeFleur, M.L. (1983) *Milestones in Mass Communication Research*. New York/London: Longman. 2nd ed. (1988) New York/London: Longman.
- McLeod, J.M., Kosicki, G.M. & Pan, Z. (1991) On Understanding and Misunderstanding Media Effects. Teoksessa Curran, J. & Gurevitch, M. (eds.), *Mass Media and Society*, 235-66. London: Edward Arnold.
- McQuail, D. (1977) The Influence and Effects of Mass Media. Teoksessa Curran, J. et al. (eds.), *Mass Communication and Society*, 70-94. London: Edward Arnold.
- McQuail, D. (1989a) Communication Research: Past, Present and Future. Teoksessa Ferguson, M. (ed.), *Public Communication: The New Imperatives*, 135-51. London: Sage.
- McQuail, D. (1989b) Mass Communication Research. Teoksessa *International Encyclopedia of Communications*, 487-92. New York/Oxford: Oxford University Press.
- Malmberg, T. (1981) Viestintä ja kulttuuri. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisu C:2.
- Mattelart, A. & Mattelart, M. (1986) *Penser les médias*. Paris: Editions La Découverte.
- Morley, D. (1992) *Television, Audiences & Cultural Studies*. London/New York: Routledge.
- Naschold, F. (1973) Kommunikationstheorien. Teoksessa Auffermann, J. et al. (Hrsg.), *Gesellschaftliche Kommunikation und Information*, Band 1, 11-48. Frankfurt am Main: Fischer Athenäum.
- Nordenstreng, K. (1977) European Communications Theory: Review and Commentary. Teoksessa *Communication Yearbook* 1, 73-78. New Brunswick: Transaction Books.
- Park, R.E. (1923) Natural History of the Newspaper. Teoksessa *Collected Papers of Robert Ezra Park*, vol. III: *Society*, 89-104. Glencoe: The Free Press 1955.
- Park, R.E. (1925) The City: Suggestions for the Investigation of Human Behaviour in the Urban Environment. Teoksessa Park, R.E. et al. *The City* (4th impr.), 1-46. Chicago/London: The University of Chicago Press 1967.
- Park, R.E. (1940) News as a Form of Knowledge. Teoksessa *Collected Papers of Robert Ezra Park*, vol. III: *Society*, 71-88. Glencoe: The Free Press 1955.
- Park, R.E. (1941a) Morale and the News. Teoksessa *Collected Papers of Robert Ezra Park*, vol. III: *Society*, 126-42. Glencoe: The Free Press 1955.
- Park, R.E. (1941b) News and the Power of the Press. Teoksessa *Collected Papers of Robert Ezra Park*, vol. III: *Society*, 115-25. Glencoe: The Free Press 1955.
- Park, R.E. (1942) Modern Society. Teoksessa *Collected Papers of Robert Ezra Park*, vol. III: *Society*, 322-41. Glencoe: The Free Press 1955.
- Peters, J.D. (1986) *Reconstructing Mass Communication Theory*. PhD dissertation, Stanford University.
- Peters, J.D. (1989a) Democracy and American Mass Communication Theory. *Communication* 11(3), 199-220.
- Peters, J.D. (1989b) Satan and Savior: Mass Communication in the Progressive Thought. *Critical Studies in Mass Communication* 6(3), 247-63.
- Philo, G. (1990) *Seeing & Believing: The Influence of Television*. London/New York: Routledge.
- Pietilä, V. (1977) On the Effects of Mass Media: Some Conceptual Viewpoints. Teoksessa Berg, M. et al. (eds.), *Current Theories in Scandinavian Mass Communication Theory*, 116-46. Grenaa: GMT.
- Pietilä, V. (1981) Tiedon siirtoa vai yhteisyyttä? *Tiedotustutkimus* 4(4), 36-48.

- Pietilä, V. (1982) Tiedotustutkimus: teitä ja tienviittoja. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja C:3.
- Pietilä, V. (1989) Yhteiskunnan muutos ja joukkotiedotusta koskeva yhteiskuntateoreettinen ajattelu. Teoksessa Suhonen, P. (toim.) Suomi — muutosten yhteiskunta, 55-68. Porvoo/Helsinki: WSOY.
- Rakow, L.F. (1986a) Feminist Approaches to Popular Culture: Giving Patriarchy Its Due. *Communication* 9(1), 19-41.
- Rakow, L.F. (1989b), Rethinking Gender Research in Communication. *Journal of Communication* 36(4), 11-26.
- Rakow, L.F. (1991) Some Good News-Bad News about a Culture-Centered Paradigm. Teoksessa *Communication Yearbook* 15, 47-57. Newbury Park: Sage.
- Ridell, S. (1933) Kommunikaation ihmeelliset seikkailut. *Tiedotustutkimus* 16(1), 9-21.
- Riley, J.W.Jr. & Riley, M. (1959) Mass Communication and the Social System. Teoksessa Merton, R.K. et al. (eds.), *Sociology Today: Problems and Prospects*, 537-78). New York: Basic Books.
- Robinson, G.J. (1988) "Here Be Dragons": Problems in Charting the U.S. Histories of Communication Studies. *Communication* 10(2), 97-119.
- Rogers, E.M. (1993) Looking Back, Looking Forward: A Century of Communication Study. Teoksessa Gaunt, P. (ed.), *Beyond Agendas: New Directions in Communication Research*, 19-39. Westport/London: Greenwood Press.
- Rowland, W.D.Jr. (1983) *The Politics of TV Violence: Policy Uses of Communication Research*. Beverly Hills: Sage.
- Rowland, W.D.Jr. (1988) Recreating the Past: Dilemmas in Rewriting the History of Communication Research. *Communication* 10(2), 121-40.
- Schramm, W. (1971) The Nature of Communication between Humans. Teoksessa Schramm, W. & Roberts, D.F. (eds.), *The Process and Effects of Mass Communication* (rev. ed.), 3-53. Urbana: University of Illinois Press.
- Shils, E.A. (1951) The Study of the Primary Group. Teoksessa Lerner, D. & Lasswell, H.D. (eds.), *The Policy Sciences*, 44-69. Stanford: Stanford University Press.
- Sproule, J.M. (1987) Propaganda Studies in American Social Sciences. *Quarterly Journal of Speech* 73(1), 60-78.
- Sproule, J.M. (1989) Progressive Propaganda Critics and the Magic Bullet Myth. *Critical Studies in Mass Communication* 6(3), 225-46.
- Sproule, J.M. (1991) Propaganda and American Ideological Critique. Teoksessa *Communication Yearbook* 14, 211-38. Newbury Park: Sage.
- Wartella, E. & Reeves, B. (1985) Historical Trends in Research on Children and the Media. Teoksessa *Mass Communication Review Yearbook*, vol. 6, 160-75. Newbury Park: Sage.
- White, H. (1978) *Tropics of Discourse: Essays in Cultural Criticism*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- White, H. (1987) *The Content of the Form*. Baltimore/London: The Johns Hopkins University Press.
- Williams, R. (1976) *Keywords*. London: Fontana Books 1983.
- Wright, C.R. (1986) Mass Communication Rediscovered. Teoksessa Ball-Rokeach, S.J. & Cantor, M.G. (eds.), *Media, Audience, and Social Structure*, 22-33. Newbury Park: Sage.